

96. Швець Л. Становище уповноважених ради у справах руської православної церкви в апаратах обліконкомів у другій половині 50-х рр. XX ст. // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2005. – Вип XIX. – С. 294-298.
97. Ярема Р., прог. Львовский Церковный Собор 1946 года в свете торжества Православия в Западной Украине. – К.: КИТ, 2012. – 320 с.

РЕЗЮМЕ
ПРАВОСЛАВНАЯ ЦЕРКОВЬ НА ЗАКАРПАТЬЕ В «СТАЛИНСКИЕ»
ВРЕМЕНА (1946 – 1953 гг.)

Данилец Ю.В., Мищанин В.В. (Ужгород)

В статье речь идет о состоянии православной церкви на Закарпатье в первые года советской власти. Указывается на действия советской власти, направленные на контроль религиозной жизни в Закарпатской области – деятельность уполномоченных Совета по делам Русской православной церкви и Совета по делам религиозных культов. Анализируются взаимоотношения между православной и греко-католической церковью в указанный период, внутрицерковная и социально-экономическая жизнь православной церкви за епископства Нестора (Сидорука), Макария (Оксиюка) та Илариона (Кочергина).

Ключевые слова: Православна церковь, религиозная политика, советизация, власть, Закарпатская область, СССР, коммунистическая партия.

SUMMARY
ORTHODOX CHURCH IN TRANSCARPATHIA IN «STALIN-ERA»
(1946 – 1953 YEARS)

Y.Danylets, V.Mistchanyn (Uzhhorod)

The article deals with the position of the Orthodox church in Transcarpathia in the first years of Soviet power. It specifies the actions of the Soviet government intended to control religious life in the Transcarpathian region in the early postwar years – activities authorized the Council for Russian Orthodox Church and the Council on religious cults. Indicates on the relationship between the Orthodox and Greek-Catholic Church in this period, internal Church and socio-economic life of the Orthodox Church by the bishop Nestor (Sydoruk) Makar (Oksiyuk) and Hilarion (Kochergin).

Key words: Orthodox church, religious policy, Sovietization, power, Transcarpathian region, USSR, Communist Party.

УДК 94 (477)

УЧАСТЬ МОЛОДІ СУМІЖНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ І КРАЇН СХІДНОЇ
ЄВРОПИ В ГУМАНІТАРНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ У 70 – 80-х РОКАХ ХХ ст.

Гарагонич В.В. (Ужгород)

У статті розглянуто прикордонне гуманітарне співробітництво молоді сусідніх областей України і країн Східної Європи в останні десятиліття існування соціалістичної системи, наголошено на можливості критичного використання набутого досвіду.

Ключові слова: *молодь, духовна сфера, співробітництво, прикордоння.*

Поряд з участю молоді прикордонних областей України в економічному і науково-технічному співробітництві з країнами Східної Європи, у 70 – 80-ті роки ХХ століття розвивалась також взаємодія в духовній сфері. Вона, перш за все, включала обмін досвідом ідеологічної роботи, спільну боротьбу за мир і розрядку міжнародної напруженості, поглиблення культурного співробітництва, зміцнення туристських і спортивних взаємозв'язків, що і є предметом дослідження даної статті.

Серед форм взаємодії молоді прикордоння найбільш розповсюдженими у згаданий період були листування, організація зустрічей, масових мітингів, маніфестацій і святкувань на кордонах, обмін делегаціями і автобусами дружби, туристськими і спортивними групами, матеріалами молодіжних газет, проведення спільних ленінських уроків та інші.

Центральний Комітет комсомолу України позитивно оцінив роботу по здійсненню місцевих зв'язків, які проводились у 1970 р. ком-

сомольськими організаціями прикордонних Волинської, Закарпатської і Львівської областей.

Молодь українського прикордоння брала активну участь у міжнародних акціях комсомолу і спілок молоді колишніх соціалістичних країн. Наприклад, у Чехословаччині увійшли в традицію щорічні сходження на гору Рісі – найвищу вершину Татр – 2.499 метрів. Ці походи були пов'язані із знаменною подією – в 1913 р. на горі Рісі побував В.І.Ленін [1]. У 1973 р. для участі у 17-му сходженню на Рісі в Чехословаччині побувала делегація молоді Закарпаття.

Молодіжні організації прикордонних областей України широко відзначали річницю і національні свята сусідніх соціалістичних країн. Так, молодь українського прикордоння урочисто відзначила 25-у річницю звільнення Угорщини від фашизму. Комсомольські організації Закарпатської, Львівської і інших областей України, які здійснювали місцеві зв'язки з організаціями КСМ Угорщини, провели комсомольські збори, вечори дружби, направили друзям вітальні листи і телеграми. Ряд обкомів комсомолу направив в Угорщину групи молоді у складі туристського поїзду дружби, які разом зі своїми угорськими ровесниками відмітили річницю звільнення братньої країни. Містами і селами Закарпаття пройшли мотоестафети, присвячені цій події, а 2 квітня 1970 року на радянсько-угорському кордоні, у Чопі і Загоні, відбулись мітинги, де передавались естафети. На них виступили перші секретарі Закарпатського обкому ЛКСМУ і Саболч-Сатмарського обкому УКСМ. А 4 квітня, у день національного свята Угорщини, мотоестафета фінішувала в обласному центрі Саболч-Сатмарської області – місті Ніредьгазі.

Велике значення у роботі по зміцненню і розширенню дружніх контактів молоді прикордонних областей України і сусідніх європейських країн мали запрошення і участь у молодіжних форумах делегацій побратимів. Так, у 1970 р. делегація Закарпатського обкому комсомолу брала участь в установчій конференції Соціалістичної Спілки Молоді у Східно-Словацькому краї Чехословаччини.

Широкого розмаху в практиці організацій-побратимів набуло проведення спільних ленінських уроків. Ленінські уроки – це самостійне вивчення наукових проблем, їх колективне осмислення і безпосереднє застосування на практиці. Вони, на думку організаторів, дозволяли через призму ленінських ідей оцінити стан справ у колективі і спільно виробити конкретну, обґрунтовану програму дій у дусі заповітів. Їх ініціаторами в 1975 р. стали молоді виробничники заводу "Мукачівприлад" і прясівського заводу промислової автоматики

"Дукла" (ЧССР). Тема першого такого уроку – "Що значить бути інтернаціоналістом?" [2, с. 65].

Перед його початком на заводі "Мукачівприлад" відбувся багатолюдний мітинг, на якому члени ВЛКСМ і ССМ висловили свою солідарність з мужніми патріотами Чілі. В наступному році подібний урок на тему "Ми - патріоти, інтернаціоналісти-ленінці" відбувся на заводі "Дукла". Тоді ж молоді виробничники двох поріднених підприємств підписали договір на трудове суперництво. Таким чином, інтернаціональні уроки дали можливість молоді налагодити трудове змагання, обміняти досвідом його організації, намітити конкретні плани подальшої спільної роботи.

Узагальнивши цей досвід, Східно-Словацький крайком ССМ з допомогою комсомольських комітетів Закарпаття підготував і провів наступний урок у найбільших організаціях усіх районів краю. Уже в 1977 р. в інтернаціональному уроці "Беремо з комуністів приклад" брали участь 260 комсомольських організацій Закарпаття і Східно-Словацького краю. Таким чином, ця жива форма спільного молодіжного навчання, народженого в комсомолі, стала складовою частиною патріотичного виховання в багатьох організаціях ССМ Чехословаччини.

Поруч з позитивним у проведенні спільних інтернаціональних уроків слід відмітити і негативні сторони. У їх проведенні було багато парадності, інколи – формалізму. На такі заняття заздалегідь готувались промовці, їхні реферати редагувались у потрібному стилі, завжди на перший план виставлялись успіхи, досягнення, а недоліки, проблеми, так звані "вузькі місця" замовчувались. Це негативно впливало на виховання молоді, яка по своїй природі не переносить фальші, в якій би формі вона не проявлялась і не підносилась. Головною метою таких уроків була пропагандистська спрямованість, що відображала дух часу, а не практична направленість, яка б сприяла покращенню умов праці, ефективності виробництва, збільшенню випуску якісної продукції тощо. Такі заходи носили здебільшого пропагандистський характер, в такому ракурсі вони і висвітлювались у засобах масової інформації.

Комітети комсомолу прикордонних областей України постійно шукали більш ефективні шляхи вирішення виховних завдань. На XXIII з'їзді комсомолу України відмічалось, зокрема, що цікавий досвід роботи по створенню системи інтернаціонального виховання нагромаджений у Закарпатській і Волинській областях [3, с. 60].

У досліджуваний період поглиблювались і розвивались міжнародні зв'язки Всесоюзної піонерської організації імені В.І.Леніна і її прикордонних організацій. Про серйозну увагу до інтернаціональної роботи свідчить сам факт

створення клубів інтернаціональної дружби в піонерських дружинах, Будинках і Палацах піонерів. Піонери прикордонних областей України брали активну участь у всіх масових інтернаціональних молодіжних акціях. Розповсюдженою і перспективною формою співробітництва дитячих організацій сусідніх країн є обмін піонерами і школярами для літнього відпочинку, в процесі якого завжди проходить плідний обмін досвідом інтернаціонального виховання, закладаються основи взаєморозуміння дітей різних національностей, які в майбутньому відкривають народам шлях до довір'я [4, с. 124].

В період літніх канікул 1975 р. на відпочинок у Східно-Словацький край Чехословаччини і Саболч-Сатмарську область Угорщини відповідно виїжджали 320 і 100 закарпатських піонерів і школярів. Таку ж кількість дітей із сусідніх країн приймали піонерські табори області.

Аналогічну форму зміцнення молодіжних взаємозв'язків використовували у Львівській і деяких інших прикордонних областях.

З 6 по 16 червня 1984 р. в Угорщині відпочивала група піонерів Закарпаття. В той же час в піонерських таборах Закарпатської області відпочивали угорські школярі. У склад радянської групи були включені 12 піонерів-учасників балетної студії Ужгородського будинку піонерів і 18 піонерів-активістів. Закарпатські школярі відпочивали в піонерському таборі "Ракомаз" разом з дітьми із Польщі, НДР і Угорщини. Для кращого знайомства своїх закордонних ровесників з життям у нашій країні радянська делегація підготувала стенди "Наша адреса – Радянський Союз" і "Закарпатська область". Перед господарями табору виступив вокально-інструментальний ансамбль Ніредьгазького будинку культури "Кристал", для піонерів влаштувалися карнавали, конкурси на кращий костюм, спортивні змагання, гра "Турнір винахідливих". У таборі був проведений День дружби. Усі делегації оформили виставки, які розповіли про життя дітей у їх країнах, а в місті Ніредьгазі інтернаціональна сім'я табору поклала квіти до пам'ятника В.І.Леніну.

Наступного року у тому ж таборі знову відпочивали закарпатські піонери. 6 липня 1985 року вони провели конкурси на кращий політичний плакат, малюнків на асфальті "Дітям світу потрібен мир".

Традиційним у прикордонних областях було проведення зльотів юних інтернаціоналістів сусідніх країн.

У роботі V обласного зльоту юних інтернаціоналістів Закарпаття, який проходив у квітні 1974 р. і присвячувався 50-річчю з дня присвоєння Всесоюзній піонерській організації і комсомолу імені В.І.Леніна, а також 30-річчю

звільнення краю від німецького фашизму, брали участь піонери з усіх союзних республік СРСР, а також юні гості з Угорщини і Чехословаччини. На зльоті також були присутні посланці молоді Сату-Марського повіту Румунії, які перебували в області на запрошення Закарпатського обкому комсомолу. Перший секретар повітового комітету СКМ Румунії розповів учасникам зльоту про справи молодіжної організації повіту, яка нараховувала тоді 65 тисяч членів.

Глибоко символічно сприймався той факт, що відкриття зльоту юних інтернаціоналістів відбулося поблизу міста Чоп, де сходяться кордони України, Чехословаччини і Угорщини.

У травні 1984 р. в Ужгороді впродовж трьох днів проходив X обласний зліт юних інтернаціоналістів, присвячений 60-річчю піонерської і комсомольської організацій імені В.І.Леніна. Разом з представниками багатьох союзних республік і міст СРСР про своє бажання жити в мирі і дружбі заявили посланці дитячих організацій Саболч-Сатмарської області Угорщини і Східно-Словацького краю Чехословаччини.

На кордонах систематично проводилися зустрічі дітей, вогнища дружби. Подібні форми взаємозв'язку практикували й інші прикордонні молодіжні організації України.

XXVI партійний з'їзд так сформулював головне завдання комсомолу на 80-ті роки: "Сприятим формуванню покоління людей політично активних, знаючих справу, таких, що люблять і вміють працювати, завжди готових до захисту своєї Батьківщини – ось найважливіше, найголовніше в роботі комсомолу".

Визначна роль у реалізації цього завдання належала клубам інтернаціональної дружби.

Цінний досвід був накопичений одним із найстаріших клубів інтернаціональної дружби – КІДом "Мир" Ужгородського державного університету. Клуб створено в 1956 р., на зорі розвитку молодіжного прикордонного співробітництва. У 80-ті роки клуб підтримував зв'язки з майже 100 вузами нашої країни і студентами 54 зарубіжних країн [5, с. 51]. Географія цих зв'язків постійно розширювалась. Клуб проводив конкурси політичної пісні і плакату, концерти дружби, науково-практичні конференції, мітинги і маніфестації, присвячені визначним подіям, чутливо реагував на всі події, що відбувалися у світі. Найбільш тісні контакти склалися у інтернаціоналістів Ужгородського університету зі студентами і науковою молоддю Сегедського і Ніредьгазького педінститутів Угорщини та Кошицького університету Чехословаччини. У червні 1973 р. в УЖДУ проходила друга міжвузівська науково-теоретична конференція з проблем інтернаціонального виховання студентської молоді.

У республіканському огляді вузівських КІДів клуб "Мир" зайняв перше місце за наслідками роботи у 1980-1981 рр. Серед масових форм виховної роботи із студентами виділимо, у першу чергу, проведення традиційних фестивалів інтернаціональної дружби. У травні 1984 р. клуб інтердружби "Мир" сімнадцятий раз проводив фестиваль "40 квітучих весен", присвячений 40-річчю звільнення Закарпаття від фашизму. І у всіх цих акціях найбільш активну участь брали молоді побратими із сусідніх областей країн Східної Європи.

З кожним роком розширюються зв'язки студентів Івано-Франківська з ровесниками із колишніх соціалістичних країн. Справжня студентська дружба зв'язувала юнаків і дівчат педагогічного і медичного інститутів, а також інституту нафти і газу з студентами Варшавського і Софійського університетів. Міцні інтернаціональні зв'язки підтримує клуб "Меридіан" педагогічного інституту з клубами інтердружби Болгарії, Чехословаччини і Румунії.

Студентів медінституту інтернаціональні зв'язки об'єднували з молоддю Румунії і НДР. Це сприяло вихованню почуттів дружби, інтернаціоналізму, а також допомагало професійному становленню майбутніх спеціалістів.

На протязі багатьох років особливою активністю в інтернаціональному вихованні виділялись клуби інтернаціональної дружби шкіл № 1,4,5,14 і 15 міста Луцька. Члени клубу "Дружба" Нововолинського будинку піонерів дружили з ровесниками із НДР і Польщі.

Велику роботу по зміцненню дружніх зв'язків проводили клуби і кімнати інтернаціональної дружби Закарпатської області. Уже в 1972 р. більше 500 клубів інтернаціональної дружби, ленінських кімнат, залів і кутків успішно здійснювали курс на поглиблення контактів між народами сусідніх країн.

У 1974 р. в роботі клубів інтернаціональної дружби області було задіяно більше 5 тисяч молодих робітників, колгоспників, студентів і школярів.

Через три роки у школах Закарпатської області діяло понад 220 клубів інтернаціональної дружби, які підтримували зв'язки з дітьми і молоддю 70 країн світу. Змістовну роботу проводили, зокрема, клуби інтернаціональної дружби "Мир" Ужгородської СШ № 8, "Сузір'я дружніх" СШ № 2 міста Мукачеве, "Клуб різнокольорових галстуків" Ільницької СШ Іршавського району та інші.

Юні інтернаціоналісти Богородчан стали ініціаторами обласної операції "Металобрухт для потреб газопроводу "Союз", у ході якої школярі

Івано-Франківщини зібрали і здали державі 15 тисяч тонн вторинної сировини.

Тісні взаємовідносини склались між членами КІДу "Дружба" Богородчанської СШ № 4 і школярами Угорщини, зокрема, міст Будапешта, Ленінвароша, Мішкольца, Надбатона. Чимало угорських школярів побувало в богородчанських ровесників у той час, коли угорські будівельники споруджували компресорну станцію газопроводу "Союз". Сердечні листи надходили від угорських дітей, батьки яких побудували богородчанську школу, від піонерів міста Ніредьгази, яке дало крила першому угорському космонавту Берталону Фаркашу. На основі зібраних матеріалів у школі відкрито музей радянсько-угорської дружби. На честь 60-річчя Угорської Радянської Республіки у школі відбулось свято дружби, а також вікторина "Що ти знаєш про Угорщину?"

Головна мета діяльності інтерклубів – зміцнення дружби з людьми різних національностей, знайомство з ближчими сусідами, активна боротьба за мир.

Однією з найпоширеніших форм інтернаціональних взаємин школярів було листування. Понад 22 тисячі кідівців Закарпаття обмінювалися листами з юнаками і дівчатами сусідніх областей європейських країн. Давня дружба єднала юних інтернаціоналістів Ужгородської СШ № 8 з ровесниками міста Собранце Східної Словаччини. Друзі обмінювалися делегаціями, ділилися досвідом роботи громадських організацій, розповідали про свої досягнення у навчанні і праці.

На початку 1970-х років у школах Чернівецької області працювало майже 100 інтерклубів. Крайцями із них були КІДи СШ № 2 і № 6 міста Чернівці, Кельменецької СШ, Левинецької СШ, Нелиненської СШ, Хотинської СШ № 5 та інші.

У Чернівецькій області в роботі 366 клубів інтернаціональної дружби у 80-ті роки брали участь понад 22 тисячі чоловік. Тут працювали 54 університети дружби народів, які охоплювали 70 тисяч слухачів. Наприклад, в університеті інтернаціональної дружби села Міжиріччя Сторожинецького району навчалось біля 200 чоловік. Це – робітники, колгоспники, вчителі, лікарі, представники 11 національностей, які тут мешкають.

Характерним у діяльності КІДів і університетів інтернаціональної дружби Чернівецької області було те, що в їх роботі брали активну участь не тільки молоді люди, а й представники старшого покоління.

Аналіз діяльності клубів інтернаціональної дружби, що діяли в прикордонних областях України, дає можливість зробити висновок, що при добре поставленій їх роботі – це одна із найбільш ефективних і широко роз-

повсюджених форм роботи з інтернаціонального виховання різних категорій населення.

Комсомольські організації прикордонних областей України на протязі 70-х і першої половини 80-х років систематично здійснювали направлення і прийом делегацій молоді з метою обміну досвідом роботи. Лише в 1984 р. молодіжні делегації, які побували в Закарпатті, вивчали питання проведення естафети "Пам'ять", участь молоді в науково-технічній творчості, шефство молодіжних колективів над продукцією для країн-членів РЕВ.

70 – 80-ті роки в історії міжнародного молодіжного руху позначені, перш за все, виключною активністю молоді у боротьбі за припинення гонки озброєнь, за збереження миру і дружби між народами [6, с. 34-35]. Нова програма миру на 80-ті роки, висунута XXVI з'їздом партії, стала основним документом, який визначав діяльність комсомолу і радянської молоді у міжнародному молодіжному русі.

У миролюбний рух прогресивних сил планети включились і молодіжні організації прикордонних областей України. Могутній імпульс боротьбі молоді нашої країни проти загрози війни дав "Марш миру радянської молоді", проголошений на XIX з'їзді комсомолу.

Лише у Закарпатській області за перші два роки у "Марші миру" взяли участь біля 200 тисяч юнаків і дівчат, 140 тисяч із них поставили свої підписи в листах протесту "Я голосую за мир".

У травні 1982 р. Закарпатський обком комсомолу прийняв рішення спільно з організаціями братніх спілок молоді Східно-Словацького краю Чехословаччини і Саболч-Сатмарської області Угорщини провести у 1982 – 1985 роках інтернаціональну естафету "Попіл спалених відлучене в наших серцях" [7]. Естафета фінішувала 9 травня 1985 р. на площі Дружби, що на радянсько-чехословацькому кордоні, де її учасники обмінялись пам'ятними альбомами.

Яскраві сторінки вписали юнаки і дівчата прикордонних областей України у літопис міжнародної естафети патріотичних справ молоді колишніх соціалістичних країн "Пам'ять", яка присвячувалась 40-річчю визволення Європи від фашизму. Головною метою естафети було продемонструвати всьому світу, що молоде покоління соціалістичних країн пам'ятає про тих, хто віддав своє життя за звільнення від фашизму, за національну незалежність. Мета естафети була досягнута.

Включившись у міжнародну естафету "Пам'ять", члени Рожнявської районної організації ССМ і комсомольці Міжгірського району Закарпатської області спільно започаткували "Літопис революційної, бойової і трудової слави".

Слідопити Закарпаття записали 71840 спогадів ветеранів, установили імена 163

невдомих героїв війни, спорудили 25 пам'ятників і меморіальних дошок. А у Східній Словаччині в цей час було розгорнуто рух по увіковіченню подвигу радянських льотчиків, які загинули в Карпато-Дукельській операції [8].

Напередодні 40-річчя Перемоги радянського народу над фашизмом посланці молоді сусідніх країн СРСР, Угорщини, Чехословаччини, НДР і Румунії зібрались у закарпатському місті Чопі на багатотисячну маніфестацію, щоб ще раз заявити про свою рішучість зберегти мир на Землі.

На урочистому відкритті XII Всесвітнього фестивалю молоді і студентів у Москві було підкреслено, що світ без війни і зброї, світ добросусідства і чесного співробітництва, світ дружби між народами – це мета нашої політики, наш ідеал. Тому в умовах, коли немає більш важливого завдання, ніж відстояти найголовніше право людини – право на життя, спільною справою молодого покоління планети став антивоєнний рух.

Молодь прикордонних областей України вносила посильний внесок і в зміцнення культурних, спортивних і туристичних взаємозв'язків із сусідніми європейськими країнами.

Комсомольські комітети вузів прикордоння України, що приймали на період третіх трудових семестрів інтернаціональні загопи, розробляли для них маршрути ознайомчих екскурсій, ритуали зустрічей. Наприклад, студентів, що приїжджали у Львівський університет, знайомили з історією вишу, його музеями, історичними і культурними пам'ятками міста.

Напередодні знаменних дат в історії братніх країн у досліджуваний період комсомольські організації прикордонних областей України проводили вікторини, конкурси знавців, стимулюючи, таким чином, молодь до поглибленого вивчення історичного минулого і сучасності сусідніх народів. Так, з 16 грудня 1969 р. по 2 жовтня 1970 р. за рішенням ЦК ЛКСМ України у республіці проходила молодіжна вікторина "Чи знаєте ви Угорщину?", присвячена 25-річчю визволення країни від фашизму. Проведення вікторини сприяло подальшому зміцненню дружніх зв'язків між комсомольськими організаціями України і Угорщини, молоддю двох країн.

Доброю традицією став обмін колективами художньої самодіяльності між сусідніми областями колишніх соціалістичних країн. Як давні друзі зустрічались на кордоні учасники танцювальних ансамблів "Юність" із міста Львова і "Жешовяце" із польського міста Жешува.

Молодь Східно-Словацького краю Чехословаччини і Саболч-Сатмарської області Угорщини завжди з великою зацікавленістю сприймала виступи самодіяльного фольклорного ансамблю пісні і танцю Іршавського будинку куль-

тури, колективів художньої самодіяльності заводу "Мукачівприлад", інших закарпатських художніх колективів, які активно популяризували за кордоном наше національне мистецтво.

Постійну увагу питанням зміцнення дружніх зв'язків між молодіжними організаціями прикордонних областей України і сусідніх країн у 70 – 80-ті роки приділяла преса. Молодіжні засоби масової інформації прикордоння встановили і підтримували творчі стосунки зі своїми партнерами у колишніх країнах соціалізму.

Вивчення та аналіз архівних матеріалів і підшивок молодіжних видань дозволяють зробити певні висновки й узагальнення відносно ролі засобів масової інформації у інтеграційних процесах.

У 1970 р. газета "Молодь Закарпаття" двічі обмінювалась сторінками з Саболч-Сатмарською молодіжною газетою "Саболчи іфюшаг". Обмін сторінками практикували і молодіжні газети областей-побратимів – Львівської і Бараня Угорщини.

На сторінках Львівської обласної газети "Ленінська молодь" з 1967 р. діяв інтернаціональний клуб "Меридіанами дружби", де систематично вміщувалися розповіді про побратимні організації молоді.

У Чернівецькій газеті "Молодий буковинець" постійно друкувались матеріали під рубрикою "Турист повернувся із-за кордону", "Твій ровесник за кордоном". Великий інтерес у молоді викликали передачі молодіжної редакції Чернівецького радіо на тему "Молодіжні мости побратимства".

Цікаві матеріали про життя ровесників за кордоном, перебування воїнів у Польщі і відповідно люблинців на Волині періодично вміщували газети "Молодий ленінець", радіожурнал "Крилата юність". Щомісячний радіожурнал "Луцьк-Люблин" під рубрикою "У сусідів за Бугом" розповідав про молодіжне життя.

Орган Волинського обкому комсомолу газета "Молодий ленінець" систематично друкувала підбірки "Наш сусід – Народна Польща", "Твій закордонний ровесник". Часто на сторінках видання з'являлася рубрика "Інтернаціональний міцніше крок".

У 70-ті роки зріс інтерес читачів газети "Молодь Закарпаття" до матеріалів про дружбу й інтернаціональні зв'язки молоді області. Важлива роль відводилась також публікаціям про життя молодих людей за кордоном. Цьому, зокрема, сприяли тематичні сторінки в закарпатській молодіжці "У нас у гостях – "Саболчи іфюшаг" (орган Саболч-Сатмарського обкому КСМ Угорщини).

З метою поліпшення інформаційно-пропагандистської роботи серед зарубіжної молоді Львівський обком комсомолу спільно з

редакцією газети "Ленінська молодь" систематично готували обмінні сторінки з молодіжною газетою області Бараня Угорщини і партійною газетою Жешувського воєводства Польщі, в яких висвітлювалось життя, праця, навчання і досягнення молоді Львівщини. Молодіжна редакція Львівського радіо обмінювалась випусками "Естафети юності" з Жешувським радіо.

У 1959 р. були налагоджені дружні зв'язки між молоддю Івано-Франківської області і Марамурештського повіту Румунії. Газета "Комсомольський прапор" (орган Івано-Франківського обкому комсомолу) на протязі багатьох років друкував матеріали про Румунію під рубрикою "Меридіани дружби". Цілеспрямованістю і глибиною розкриття тем відзначалась сторінка "Інтернаціоналіст" Івано-Франківського обласного радіо.

"Побратими" – таку назву одержала спільна акція обласних молодіжних газет України, яка проходила напередодні 40-річчя Великої Перемоги і XII Всесвітнього фестивалю молоді та студентів і присвячувалась цим подіям. Стартувала вона в Міжнародний день солідарності молоді і закінчилась у Всесвітній день поріднених міст [9]. За п'ять днів у комсомольських організаціях республіки пройшли уроки патріотизму, інтернаціоналізму і миру, усні випуски газет, зустрічі із закордонними колегами. Своєрідним підсумком операції стали спеціальні випуски молодіжних газет, підготовлені спільно із журналістами сусідніх країн.

Спецвипуск Львівської обласної газети "Ленінська молодь" розповідав про дружбу комсомольців і молоді Львівщини з ровесниками із сусідніх країн, плоди ділового співробітництва, спільні заходи з молодіжними організаціями Жешувського, Кросненського, Перемишльського воєводств Польщі, області Бараня Угорщини.

У підготовці матеріалів спеціального випуску газети "Молодь Закарпаття" брали участь редакції газет словацьких юнаків і дівчат "Смена" і Саболч-Сатмарської області "Саболчи іфюшаг".

Дослідження діяльності засобів масової інформації у 70-ті – першу половину 80-х років дає змогу зробити висновок про те, що їх функціонування було одним із важливих каналів взаємопізнання народів сусідніх країн, зміцнювало дружні почуття у молоді українського і зарубіжного прикордоння.

У розвитку міжнародного молодіжного співробітництва важлива роль належить спортивним зв'язкам і туристському обміну. Особливу увагу комсомольські організації прикордоння приділяли тому, щоб, виїжджаючи за кордон, посланці нашої молоді несли інформацію про нашу країну і її людей. Розвиваючи контакти на

рівні місцевих зв'язків, комітети комсомолу вирішували головну задачу – забезпечити всебічну взаємодію молоді сусідніх країн.

Лише на протязі 1972 і 1973 років із Закарпаття за кордон виїжджало 557 юнаків і дівчат. За цей же час область відвідало 1844 зарубіжних туристів і членів молодіжних делегацій.

Активний молодіжний туристський обмін між колишніми соціалістичними країнами був зумовлений тим, що тодішнє керівництво, молодіжні спілки створювали потрібні умови для подальшого розвитку закордонних подорожей юнаків і дівчат дружніх країн, надавали молодим туристам різні пільги, використовували взаємопоїздки як метод заохочення переможців змагання, вважали це важливою умовою інтернаціонального виховання молоді.

У 1984 р. по лінії БММТ "Супутник" Закарпатського обкому комсомолу було направлено 16 груп (640 чоловік) радянської молоді у Східно-Словацький край і 4 групи (160 чоловік) у Саболч-Сатмарську область. Заслугує на увагу діюча тоді практика підбору груп туристів і попереднього погодження програм перебування у сусідніх країнах. За домовленістю з партнерами у програми поїздок, крім екскурсійно-туристичної частини, включались відвідування побратимських підприємств і організацій, зустрічі із зарубіжними ровесниками. На час перебування у сусідніх областях туристів із Закарпаття там планувалось проведення конкурсів професійної майстерності, ленінських уроків, мітингів і вечорів дружби, на яких проходив взаємообмін досвідом роботи, інформацією, підводились підсумки інтернаціонального змагання, підписувались договори на трудове співробітництво і т.д. З врахуванням змісту програм до складу туристичних груп, як правило, включались представники молоді побратимських організацій, комсомольський актив. Однак і в питаннях економічного, науково-технічного, культурного співробітництва молоді сусідніх європейських країн разом з позитивними набутками було чимало недоліків і прорахунків. Їх аналізу і оцінці ми присвятили окреме спеціальне дослідження.

Таким чином, участь молоді західних прикордонних областей України в економічному, науково-технічному, культурному співробітництві з сусідніми країнами Східної Європи сприяла більш поглибленому обміну досвідом роботи, запозиченню всього кращого і передового, що було у сусідів, вихованню у молоді інтернаціональних почуттів.

Придаючи виключно важливе значення ролі молоді у суспільних процесах, Генеральна Асамблея ООН проголосила 1985 рік Міжнародним роком молоді. Його девіз "Участь, розвиток, мир" відображав об'єктивну необхідність підвищення внеску молодого покоління у боротьбу за мир, зміцнення дружби і співробітництва між народами. Взагалі 1985 р., завдяки розпочатим в колишньому Радянському Союзі демократичним перетворенням, став переломним і у сфері міжнародного молодіжного співробітництва.

Підводячи підсумок сказаному, відзначимо, що у 70-х – першій половині 80-х років поряд з інтеграційними процесами в економіці, науці і техніці, відбувалася інтернаціоналізація духовно-культурної сфери і політико-виховної роботи. Незважаючи на всі недоліки і упущення, що мали місце в цей період у міжнародному молодіжному співробітництві, воно з кожним роком зростало не лише кількісно. Зв'язки і контакти молоді ставали все багатшими за формою та змістом. На зустрічі керівників молодіжних організацій колишніх країн соціалізму, що проходила у 1984 р., відзначалося, що контакти молоді, молодіжних організацій на різних рівнях - вагома запорука того, щоб узи дружби і співробітництва, які зв'язували наші держави, народи – міцніли і примножувались [10].

Реалізуючи євроінтеграційну стратегію, Україні варто творчо і критично використовувати досвід прикордонного співробітництва, що в останні десятиліття в нових історичних умовах переросло у транскордонну співпрацю, яка стає дедалі вагомим фактором міждержавної взаємодії сусідніх держав.

1. Комсомольская правда. – 1981. – 8 августа.
2. Гарагонич В.В. Співробітництво молоді західних прикордонних областей України і країн Східної Європи: історія, проблеми, тенденції (друга пол. 50-х – початок 90-х рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Гарагонич Василь Васильович. – Ужгород, 1992. - 215 с.
3. XXIII з'їзд ЛКСМУ: Документи і матеріали. – К.: Молодь, 1978. – 480 с.
4. Бандровський Г.Й. На магістралі звершень. – Ужгород: Карпати, 1985. – 152 с.
5. Троян М.В., Гарагонич В.В. В центрі уваги // Вестник высшей школы. – 1983. – №9. – С.50-52.
6. Мошняга В.П. Молодежь в борьбе за мир и социальный прогресс. – М.: Мысль, 1981. – 232 с.
7. Молодь Закарпаття. – 1984. – 1 травня.
8. Комсомольская правда. – 1984. – 5 июня.
9. Комсомольская правда. – 1985. – 25 апреля.
10. Закарпатська правда. – 1984. – 6 листопада.

РЕЗЮМЕ

УЧАСТИЕ МОЛОДЕЖИ СМЕЖНЫХ ОБЛАСТЕЙ УКРАИНЫ И СТРАН ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В ГУМАНИТАРНОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ В 70 – 80-х ГОДАХ XX в.

Гарагонич В.В. (Ужгород)

В статье рассмотрено пограничное гуманитарное сотрудничество молодежи соседних областей Украины и стран Восточной Европы в последние десятилетия существования социалистической системы, отмечено возможности критического использования накопленного опыта.

Ключевые слова: молодежь, духовная сфера, сотрудничество, пограничье.

SUMMARY

YOUTH PARTICIPATION ADJACENT REGIONS OF UKRAINE AND EASTERN EUROPE IN HUMANITARIAN COOPERATION IN THE 70S – 80S OF THE TWENTIETH CENTURY

V. Harahonych (Uzhhorod)

The article deals with cross-border cooperation humanitarian youth neighboring regions of Ukraine and Eastern Europe in the last decades of the socialist system, emphasized the possibility of a critical use of experience.

Keywords: youth, spiritual sphere, cooperation, border.

УДК 94(477) «1993/2013»:339.92

КАРПАТСЬКИЙ ЄВРОРЕГІОН (1993 – 2013 рр.)

Скиба І. І. (Ужгород)

Стаття присвячена 20-й річниці діяльності міжрегіональної асоціації «Карпатський Єврорегіон». На основі архівних матеріалів проаналізовано головні етапи функціонування Карпатського Єврорегіону, відзначено досягнення та недоліки у роботі асоціації.

Ключові слова: транскордонне, міжрегіональне, регіональне співробітництво, Карпатський Єврорегіон.

Однією з поширених форм транскордонного співробітництва є асоціації та інші подібні форми співпраці суміжних регіонів, що належать різним європейським країнам і мають свої органи управління. У країн Центральної та Східної Європи актуальність у створенні певної міжрегіональної асоціації прикордонного співробітництва виникла після падіння тоталітарних режимів наприкінці 80-х років ХХ ст. Демократизація зовнішніх зв'язків і, в першу чергу, неформальних контактів між населенням хоча і розширила можливість для міжнародного співробітництва, але разом з тим, створила низку проблем у прикордонних областях. Тому органи прикордонних регіонів України, Польщі, Словаччини, Угорщини вирішили об'єднати зусилля для вирішення спільних соціально-економічних проблем.

Варто зауважити, що аналіз статусу та значення регіонів в Європі, а також у структурі та політиці Європейського Союзу (ЄС), свідчить про те, що єврорегіони поступово формуються як реальні суб'єкти міжнародних відносин. Особливо важливим тут є досвід міжрегіонального співробітництва як можливість для регіонів

Європи використати переваги від функціонування спільних економічних утворень за умов міжрегіональної конкуренції.

Прикладом транскордонного співробітництва стала діяльність Карпатського Єврорегіону (КЄ), створенню якого передували декілька років інтенсивних зв'язків між сусідніми областями країн Центральної та Східної Європи. У 2013 р. КЄ відзначив свою 20-ту річницю. За порівняно невеликий відрізок часу, асоціація «Карпатський Єврорегіон» має чимало здобутків, звичайно, є і прорахунки. Однак дане міжрегіональне утворення у Центральній та Східній Європі стало початком організованої транскордонної та прикордонної взаємодії п'яти країн. До складу Карпатського Єврорегіону входять ті регіони країн-учасниць, які знаходяться на периферії від своїх владних центрів. Асоціація була створена в період перманентної кризи в країнах Центральної та Східної Європи з метою запобігти її посиленню, допомогти прикордонним територіям спільними зусиллями покращити становище окремих регіонів, які мають важливе геополітичне значення. Аналізуючи участь західних областей